

20. yüzyıl tarihiyle ilgili okuduğum neredeyse tüm kitaplarda burjuvazinin marksistlerden, marksist-leninistlerden daha yaratıcı olduğunu görebiliyorum. Bunun nedeni, başarısız olduklarında öğrenmesini biliyorlar ve kendilerini şu veya bu görüşle sınırlı tutmuyorlar. Liberalizmi bırakıp Keynesçi olurlar, Keynesçiliği bırakıp neo liberal olurlar; önemli olan kapitalizmin sürmesidir ve birden fazla kapitalist teori vardır. Duruma göre birisi ya da diğeri geçerlilik kazanır, hiç birisi olmuyorsa yeni bir teori bulunur.

1970'li yıllardan başlayarak ama özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda üç büyük Avrupa ülkesinde (İngiltere, Fransa, Almanya) klasik sanayilerin çökmesi ve sanayi işçi sınıfının büyük oranda dağılmasıyla ilgili bir kitap okuyorum: **Jenseits von Kohle und Stahl**. Ağır sanayinin 19. yüzyıldan beri önemli iki kolu olan demir-çelik ve kömür sanayilerinin sona ermesini, burada çalışan işçilerin de dağılmasını anlatıyor. Bununla birlikte Almanya'da Duisburg gibi işçi kentleri (Fransa ve İngiltere'de de benzer örnekler var) ortadan kalkıyor.

Yine bu yıllarda sanayinin geri kalanında bilgisayarlaşma üretime uygulanıyor ve rasyonelleşme denilen uygulama geliyor. İşyerleri küçülüyor, özellikle eğitimsiz işçiler ya da düz işçiler işlerini kaybediyorlar (genellikle emekliye ayrılıyorlar ya da paralı çıkış veriliyor). Sanayi işçileri ortadan kalkmıyor ama işçi kitlesi içindeki oranları geriliyor; hizmet proletaryası öne çıkıyor.

Önceki de işçi sınıfı, sonraki de öyle; iki kelime aynı kalıyor; işçi sınıfı ama içerik oldukça değişiyor.

Kitapta adı geçen sanayilerin tasfiyesinin yanı sıra 1970-1990 arasında bu tasfiyeye karşı üç ülkede işçilerin yaptıkları önemli eylemler de incelenmiş. Çok eylem var ama büyük olanları seçilmiş: Fransa'da demir-çelik sektöründeki kapatmalara karşı eylemler, İngiltere'de 1984-1985'teki madenciler grevi ve Almanya'da Metal İşçileri Sendikası'nın 35 saatlik iş haftası için yaptığı grevler. Kısaca başka eylemler de anlatılıyor ama bunlar üzerinde özellikle duruluyor.

İşçi hareketlerinin yapısı ve sendikaların tutumu konusunda üç ülke birbirine benzemiyor.

Özellikle Batı Almanya (o yıllarda Almanya tek ülke değildi) sendikaları fazlasıyla uzlaşmacı durumda. Bunu da DGB'de etkin olan SPD sağlıyor.

Almanya'da sosyal hareketler ile sendikaların arası bu nedenle iyi değildir. Dünyanın en büyük çevreci hareketi olan Yeşiller işçi sınıfı dışındaki sosyal hareketlerin bileşkesi olarak sendikaların dışında oluşuyor. Kadın hareketi, 68 hareketi, nükleer enerjiye karşı hareket vd. sendikaların dışında ve hatta sendikalara tavır alarak oluşuyor. Fransa ve İngiltere'de ise bu ilişki daha farklıdır. Batı Almanya'da sadece barış hareketi –o da SPD de katıldığı için- işçileri bir oranda eyleme çekebiliyor. Bunun dışında işçi hareketinin kendisi dışındaki sol sosyal hareketlerle pek ilişkisi bulunmuyor.

İngiltere'deki büyük madenci grevinin başarısızlıkla sonuçlanmasında İngiltere burjuvazisinin madencilerin önceki grevlerinden öğrenmesi ve Thatcher yönetiminin de bu temelde taktik geliştirmesi önemli rol oynuyor.

Bir başka dikkat çekici özellik Fransa'daki demir-çelik işçilerinin grevindeki ırkçılıktır. Bu sanayide çok sayıda Kuzey Afrikalı işçi çalışıyor. Grev sırasında basının taraflı tutumunu protesto etmek için grevciler kendi medyalarını kuruyorlar, bunun da başında radyo yayını geliyor. Bir süre sonra Fransız Komünist Partisi ve ona yakın sendika olan CGT radyoda yayınlanan röportajlardan rahatsız oluyor çünkü partinin politikası eleştiriliyor. Fransız işçiler Kuzey Afrikalı olanlara iyi gözle bakmıyorlar.

Benzer durum Almanya'da da bulunuyor. Metal İşçileri Sendikası'nda yıllarca yabancı işçi temsilcisi neredeyse bulunmuyor ama sendika yoğun eleştiriler üzerine tutumunu daha sonra değiştiriyor.

Batı Almanya'da sendikaların tutumunda Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin (DAC) varlığı önemli rol oynuyor. Yıllar önce İşverenler Birliği Başkanı şöyle bir açıklama yapmıştı: toplu sözleşme görüşmelerinde işçi ve işveren taraflarının yanı sıra görünmeyen de bir taraf olurdu: DAC temsilcisi. İşçilerin ücret artışı talepleri bire bir olmasa bile genellikle kabul edilirdi çünkü hem ekonomik durum iyiydi hem de işçiler DAC'ye sempati duymamalıydılar. Bu nedenle Almanya burjuvazisi tazminatlı işten çıkarmalarda özellikle cömert davranırdı.

DAC tarihe karıştı, bu arada işçi sınıfının yapısı değişti; büyük işletmelerde çalışanların yerlerini

orta işletmelerde çalışanlar aldı, dağınık ve güvencesiz hizmet proletaryası olağanüstü arttı ve bütün Avrupa ülkelerindeki sendikalar da hızla güç kaybetmeye başladılar.

Almanya gelişmiş bir ülke olmasına rağmen kadın hareketi, barış hareketi, atom enerjisine karşı hareket, çevre hareketi, 68 hareketi ya tümüyle ya da büyük oranda sendikaların dışında ve hatta ona tavır alarak gelişti.

Fransa'da olduğu gibi öğrenci hareketiyle işçi hareketinin yakınlaşması Almanya'da hiç yaşanmadı ama yine de 68 hareketi Almanya'da güçlü bir kültürel değişime neden olacak, Yeşiller de bu temel üzerinde şekillenecekti.

İngiltere ve Fransa'daki grevlerde işçilerle polislerin çatışması normal sayılırken böyle bir şey Almanya'da olmadı.

Almanya'da işçi sınıfı dışında gelişen hareketler oldukça yaratıcıdır ve Fransa ve İngiltere'dekilerin aksine hem kitlesel hem de uzun solukludur. Mesela önemli alanları işgal hareketi dünyada en fazla ABD ve Almanya'da gelişmiştir. Bu hareketler öğrenmesini biliyorlar, kendilerini sol olarak tanımlıyorlar, kapitalizme karşılar ama işçi sınıfının büyüüne kapılmıyorlar.

Sendikalarda etkin olan SPD'nin ve işçiler arasında bir oranda örgütlü Komünist Partisi'nin hayretle bakışları altında dünyanın en büyük çevreci hareketi Yeşiller doğdu. Sanılıyordu ki işçilerin ve sendikaların dışında bir şey olamazdı ama öyle bir olacaktı ki...

Almanya'da yüzde 10 civarında oy olabilen; Federal Parlamento'nun yanı sıra değişik belediyelerde ve eyalet parlamentolarında da temsilcileri bulunan Sol Parti işçi sınıfı partisi değildir ve oy potansiyeli de büyük oranda işçilerden oluşmaz. Fransa, Almanya ve İngiltere'de eski sanayilerin artık işsizliğin kol gezdiği merkezleri ise ırkçı partilerin oy deposu durumundadır. Fransa'da Ulusal Cephe eski işçi merkezlerinde yıllardan beri ön plandadır.

İngiltere'deki son genel seçimde Boris Johnson işçi bölgelerinden de önemli miktarda oy alacaktı.

Tasfiye olmuş eski sanayi merkezlerinde yaşayanların yanı sıra hizmet proletaryası da yapısal olarak ırkçıdır dersem yanlış belirleme yapmış olmam. Burada ırkçılık biraz geniştir, mesela Almanya için Almanın Alman olmayana düşmanlığı değildir. Bu da vardır ama asıl olan hangi halktan olursa olsun işçinin yeni geleni istememesi, onu rakip olarak görmesidir. Bu insanlara göre bütün sorunların kaynağında özellikle mülteciler vardır ve Almanya çok sayıda mülteciye kapılarını açmıştır.

İşçiler önemli sanayi ülkelerinde bile eski etkinliklerini kaybetmiş durumdadır; sayıları arttı ama dağıldılar ve sınıf içi rekabet iyice yükseldi.

Ve onların dışında da doğabilen, gelişebilen hareketler bulunuyor. Bir bölümü sol ve kapitalizm karşıtı, Yeşiller gibileri artık böyle değil ama önemli özellikleri yeniye öğrenebilmek ve kendini buna göre düzeltebilmektir.